Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 10 franci cu porto postei.

TRANSILVANI'A.

Fói'a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Abonamentulu se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonéza la Comitetulu asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Nr. 6. **Brasiovu 15. Martiu 1871.** **Anulu IV.**

Sumariu. Momente d'in istori'a fanariotiloru. — Damascenu Tom'a Bojinca. — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Continuare.) — D'in pomelniculu martiriloru romani dela an. $184^{8}/_{9}$. (Continuare.) — Protoparentii Magiariloru. — Bibliografia.

Momente d'in istori'a fanariotiloru.

Introductiune.

Acea ura sî urgía, care este inpreunata cu numele de fanariotu la popórale d'in Turci'a européna sî la poporulu romanescu d'in Romani'a, se póte compará in càtuva numai cu mani'a si ur'a ce nutrescu popórale stateloru Europei apusene asupra numelui de iesuitu. Acea ura de fanarioti este inse in totu casulu mai mare. Cu tóte acestea, voindu a conversa cu acésta ocasiune despre fanarioti sî de spiritulu fanariotismului, noi ne vomu adopera, precumu credemu cà amu urmatu sî in disertatiunea nóstra istorica despre iesuiti, cá in decursulu conversatiunei nóstre se remanemu aparati sî scutiti de ori-ce opiniuni preconcepute, de ori-ce antipathía, cá sî de simpathia, care ar fi in stare de a ne duce drept'a judecata in eróre. Un'a impregiurare decisiva voimu a constata d'in capulu locului. Déca iesuitismulu apusénu avuse una inriuntia profunda asupra destineloru unei parti considerabile a natiunei nóstre, apoi fanariotismulu nu numai a influentiatu preste tóta romanimea aprópe un'a miie de ani, dara elu a sî tienutu in man'a sa destinatele, activitatea publica sî privata a maioritatei poporului romanescu in Moldov'a si in Munteni'a, in unu periodu de unu seculu sî mai bene, pentrucà fanariotii au sciutu se cumpete pe sultani sî pe pórt'a loru asia, in càtu mai multe familii de a le loru ajunsera la tronurile moldavo-romanesci. Fostu-au acea inriuntia a fanariotiloru fericitória, séu d'in contra, funesta pentru natiunea romanésca? Acésta intrebatiune pusa acumu fatia cu intrég'a directiune ce a luatu opiniunea publica in Romani'a libera de càteva decade incóce in contra fanariotismului, s'ar parea la prim'a vedere, cà ar fi cu totulu otiósa. Noi inse credemu cà suntemu bene informati déca sustienemu, cà chiaru astadi se mai afla destui ómeni in Romani'a, carii d'in contra, nu sustienu neci mai multu neci mai puçinu, decàtu cà moldavo-romanii au se multiamésca numai fanariotiloru pentru acelu gradu de cultura, pe care se afla natiunea romanésca, sî chiaru pentru positiunea politica, in care se vede Romani'a aventata sî inaltiata in dîlele nóstre. „Moldavo-romanii pàna pe la a. 1700 era lipsiti de scóle; fanariotii au venitu in tiéra cá domni si au deschisu pentru fiii boieriloru scóle eline, precumu au deschisu iesuitii in alte tieri scóle latinesci, éra in Transilvani'a inca sî càte un'a scóla daco-romanésca. Moldavo-romanii inainte cu 170 de ani neci nu visá cá se se puna in contactu prin ajutoriulu limbei francesci cu popórale cultivate d'in apusu. Mavrocordatii au venitu si 'iau indemnatu cá se invetie limb'a francésca sî se mérga la Parisu. Aristocrati'a d'in Fanaru au aparatu de atàtea ori caus'a principateloru romanesci la Pórt'a ottomana, sî totu fanariotii au fostu aceia, carii in pacea dela Carlovitiu au scapatu principatele de incorporarea loru la imperiulu germano-romanu, séu mai de aprópe la Ungari'a. Calugarii d'in Fanaru au luptatu in contra iesuitiloru pe terrenulu religiosu, sî au salvatu biseric'a romanésca de jugulu loru.“

Acestea si alte asemeni merite aducu inainte aparatorii fanariotiloru in favórea loru sî in contra dacoromaniloru, pe carî'i descriu cá pe poporulu celu mai ingratu d'in lume, cumu sî grosolanu, mojicosu, aprópe barbaru. Neci nu este asia de multu, de candu unu diariu grecescu d'in Constantinopole apostrofà pe romani dîcûndu-le: Poporu ingratu, barbaru ai fostu, sî noi te-amu luminatu.*)

Daco-romanii transilvani au unu proverbu carele tiene: cà déca voiesci se cunosci bene pe cineva, se mananci cu elu unu cantariu de sare. Romanii d'in Romani'a libera au mancatu cu fanariotii in càteva generatiuni multe mii cantarie de sare; de unde urméza, cà ei trebue se'i sî cunósca fórte bene, ceea ce se póte afla nu numai d'in conversatiunea ce avemu noi cu densii preste anu, ci sî d'in mai multe scripte publicate asupra fanariotiloru, mai alesu de ani 20 incóce. Cu tóte acestea noi in appretiarile nóstre nu ne vomu provoca de locu la auctoritatea scriptoriloru, neci a publicistiloru moldavo-romani, ci vomu presupune cà ei judecandu in caus'a propria, potu fi condusi de patima. Vomu intreba inse cu atàtu mai virtosu pe alti scriptori sî pe alti martori straini, desinteressati, apoi ne vomu consulta si esperienti'a propria de ani treidieci sî cinci, sî numai dupa aceea ne vomu pune intrebarea, déca fanariotii au

*) Vedi reproductiunea mai pe largu in Trompett'a Carpatiloru Nr. 857 d'in $^{1}/_{13}$ Oct. 1870 dupa diariulu „*Νεολογος*.“

facutu daco-romaniloru bene séu reu, prin urmare déca ei merita respectulu sî multiamit'a, séu d'in contra, despretiulu sî urgi'a loru.

Ce intielegu daco-romanii sub numele de fanarioti?

Ei intielegu in sensu mai intensu pe intreg'a aristocratía séu boierime atàtu laica (miréna), càtu sî eclesiastica a natiunei grecesci, intru càtu adeca póte fi vorb'a in Orientu de un'a aristocratía; éra in sensu mai strinsu fanarioti se numescu acelea familii nobili grecesci, care se tragu d'in familiile fruntasie, càte au scapatu cu viétia de sabi'a lui Mohamed II. in 1453, cumu sî acelea, care de atunci incóce pe un'a séu alta cale s'au inaltiatu pe de-a-supra poporului grecescu, sî au sciutu a se tiené óresi-cumu in grati'a despotului cuceritoriu. Apoi fiendu-cà parte mare d'in acestea familii locuesce in acea regiune a Constantinopolei, care se numesce Fanaru dela turnulu luminatoriu (phanarion; ital. il fanale), lumea s'a dedatu a le numí familii d'in fanaru, fanariote, fanarioti. In decursulu tempuriloru acestei nomenclature simple a unei localitati i se dede una alta semnificatiune de cea mai mare inportantia in istori'a imperiului ottomanu. Politic'a fanariota, scól'a politicei fanariote séu bisantine ajunse de proverbiale in cercurile mai inalte sî in diplomatía, pentrucà acea politica trecea sî mai trece inca pàna in dîlele nóstre de cea mai astuta (vicléna), de cea mai raffinata, de cea mai nealegùtória in midiulóce, in càtu multi se indoiescu, la care d'in duoe se dea antaietatea, la politic'a iesuitica d'in apusu, séu la cea fanariotica d'in resaritu. Scól'a centrale a politicei fanariote este, precumu de sine se intielege, in Constantinopole, éra filial'a ei se afla in Bucuresci.

Elemeutele istorice ale aristocratiei fanariote. Aristocrati'a, séu déca mai voiti, oligarchi'a séu patriciatulu vechiu alu imperiului romanu orientale, asia cumu s'a continuatu elu dupa desfacerea imperiului in duoe diumetati prin imperatulu Theodosiu, fusese compusu sî amestecatu mai alesu d'in numerulu celu mare alu familiiloru patriciane latine, care indata dupa stramutarea thronului dela Rom'a vechia la Bisantiu s'au stramutatu sî ele atàtu d'in Rom'a, càtu sî d'in alte parti ale Italiei; apoi d'in un'a parte a familiiloru grecesci, care au fostu patronate sî adunate inpregiurulu thronului imperatescu, la ale carui radie le placea a se sorí, pentrucà vechiulu spiritu democraticu alu greciloru disparuse inpreuna cu institutiunile d'intre acelea familii. Asiá in Constantinopole vedemu pàna la Iustinianu I. sî chiaru dupa elu inca aprópe unu seculu un'a aristocratia latino-grecésca, care vorbea amenduoe limbele, adeca sî elin'a sî latin'a, in acelasi tempu inse familiile aristocratice latino-grecesci incepu se adopte in sinulu loru inca sî familii de barbari, precumu goti, bulgari s. a. Adoptarea religiunei crestine prin barbari de un'a, casatoriile de alta parte, dá ocasiune mai multoru familii straine de a se incorpora la familiile aristocratice vechi. Incetu cu incetulu venindu la thronu imperatori de nationalitate grecésca, éra limb'a elina apucandu pe de-asupra celei latine, care pàna atunci fusese si limb'a curtei, sî in mare parte a legislatiunei, familiile latino-romane disparura d'in cercurile mai inalte inpreuna cu limb'a latino-romana. Totu asiá se intemplà sî in eclesi'a cristiana d'in Orientu, totu ce a fostu latinu, successive a disparutu, pentrucà s'a concentratu in anticulu seu focolariu, in Rom'a sî in tóta Itali'a, de unde apoi s'a latîtu d'in nou, acumu inse sub protectiunea crucei sî a evangeliei, preste tóta Europ'a apuséna sî meridionale. Asiá urmele limbei latine in Orientu au mai remasu inca numai la poporulu compusu d'in coloniile aduse dela Rom'a sî d'in Itali'a tóta, in differite tienuturi ale trianghiului illiricu, in Epiros, in Macedoni'a, in Thraci'a, sî dela Traianu incóce pàna tardíu dupa densulu, in Dacia propria.

Cá ce feliu de aristocratia bastarda, destramata, corupta, adeca lipsita de ori-ce virtuti, atàtu private, càtu sî publice civili, a incongiuratu tronulu celu asiediatu numai pe despotismu sî pe superstitiune, s'ar potea cunósce mai bene, candu tempulu sî spatiulu ne-ar erta, cá se descriemu aici un'a càte un'a, càteva mii de fapte de infamía sî de rusîne ale acelei aristocratii, ale imperatiloru sî imperateseloru sî chiaru ale mai multoru clerici, pe unu periodu de un'a miie de ani. In locu de acésta, constrinsi a ne accomoda dupa tempu, lasamu se vorbésca preste totu un'a d'in cele mai mari auctoritati in istoriografía.

Istoriculu anglu Edvardu Gibbon, in minunatulu seu opu scrisu Despre decadenti'a sî ruin'a imperiului romanu, candu vene la imperiulu romanu orientale, in capu XXXIX. voindu a se ocupa de istori'a imperatiloru Zeno et Anastasiu, cumu si de a gotiloru, premite urmatoriele:

Dupa caderea imperiului romanu in apusu, in intervallu de unu semi-seculu, adeca pàna la domni'a memorabile a lui Iustinianu I., nu se afla decàtu numele obscure sî annalile imperfecte a le lui Zeno, Anastasiu sî Iustinu, carii s'au urcatu unulu dupa altulu pe tronulu d'in Constantinopole. In acelasi periodu Itali'a se reinbarbatà sî ajunse la inflorire sub administratiunea unui rege gotu (Theodoricu), carele ar fi meritatu un'a statua intre cei mai bravi cetatieni ai Romei antice.

Acestea cuvente ale lui Gibbon se reducu la periodulu d'intre anii 474 sî 527, in care venî Iustinianu I. la tronu cu soci'a sa Theodora, care mai inainte fusese comedianta.

Candu ajunge Gibbon cu istori'a sa in secululu alu 7-lea, in capu XLVIII alu istoriei sale ne invetia despre starea si conditiunile, in care se aflá imperiulu bizantinu, prin urmare sî aristocrati'a sa, unele cá acestea:

Eu am facutu istoria toturoru imperatoriloru ro-

mani, incependu dela Traianu pàna la Constantinu, sî dela Constantinu pàna la Heraclius, sî am descrisu cu fidelitate successele sî desastrele domniei loru. Trecut-au cinci sute de ani, de candu imperiulu romanu mergea spre decadentia; eu inse mai am se trecu preste optu seculi, pàna se ajungu la terminulu lucrariloru mele, adeca la cucerirea Constantinopolei prin Turci (1453).

. . . . Dela Heracliu incóce teatrulu imperiului bizantinu óresi-cumu se intuneca; marginile imperiului ficsate prin legile lui Iustinianu sî prin armele lui Belisariu se strimta; numele de romanu se reduce la unu micu anghiu de pamentu, adeca la regiunea de impregiurulu Constantinopolei, sî acestu imperiu grecu se póte compara cu fluviulu Renului, care mai inainte de a se amesteca cu marea, se perde in nasipu.

Suditii imperiului bizantinu, carii au adoptatu sî au deshonoratu numele de Greci sî de Romani, infatiosieza neincetatu acelea vitiuri abiecte, care nu se potu justifica cu debilitatile omenesci, si in care cineva nu afla neci macaru energi'a crimeloru memorabili. Ómenii liberi d'in anticitate potea repetí acea maxima generósa a lui Homeru: „cà unu captivu (sclavu) isi perde diumetate d'in virtutile sale in prim'a dî a servitutei sale.“ Intr'aceea poetulu Homeru cunoscuse numai sclavi'a civile sî domestica, si elu nu potea se prevedia, cà acestu despotismu spirituale, care incatenéza actiunile sî chiaru cugetarile ómeniloru bigoti, va mai nimicí inca sî alta diumetate a calitatiloru genului omenescu. Succesorii lui Heracliu incarcara pe Greci cu acestea duóe juguri. Dupa un'a lege a justitiei eterne, vitiurile supusiloru degradara pe tiranu, sî abia vei afla (in acelu periodu de tempu) atàtu pe tronu, càtu sî in armata sî in scóle càteva nume, care se merite a nu fi date uitarei... Preste acésta, dela Heracliu pàna la Basiliu-macedonenulu domnesce un'a intunecime infricosiata in istori'a imperiului bizantinu pe unu periodu de patru sute de ani. Dupa aceea orizonulu se lumina mai alesu prin famili'a Comneniloru, carii au domnitu pe tronu. Inse istoriei bizantine ii lipsesce sî pentru acelu periodu eleganti'a sî grati'a. In aceeasi adeca abia mai vedi altu-ceva, decàtu cà un'a multime de clerici sî de curteni isi succedu unii altora, toti plini de superstitiune sî de servilismu. Vederile loru sunt marginite, judecat'a loru debilitata sî corrupta; d'in acea istoria nu cunosci neci causele evenimenteloru, neci caracterulu actoriloru, neci moral'a vécului. S'a observatu cà unu ostasiu dà penei sale energi'a sabiei. Acésta observatiune se póte aplica sî la unu poporu, sî apoi se va vedea, cà tomulu d'in cutare istoria cresce séu scade cu barbati'a tempului, in care a vietiuitu cineva.*)

La a. 1204, dupace Gibbon descrie cu péna de artistu viéti'a plina de aventure sî mórtea fórte tragica sî barbara a imperatului Andronicu, recapitulandu in scurtu cele scrise pe càtiva seculi, adaoge:

Déca vomu calcula numerulu sî durat'a domniei imperatiloru bizantini, vomu afla, cà intr'unu periodu de siese sute de ani au domnitu siesedieci de imperatori; in acelu numeru inse coprindemu sî càteva femei, sî unii usurpatori, carii in capitala n'au fostu recunoscuti neci-una-data, apoi unii principi, carii n'au vietiuitu de ajunsu, pentrucá se ajunga la imperiu. Asiá terminulu midiulocíu alu fia-carei domnii ar fi de diece ani, adeca multu mai diosu de proportiunea chronologica a dlui Isacu Newton, carele, dupa ceea ce observà elu in monarchiile moderne, constituite intr'unu modu mai regulatu, aru reuní càte optuspredicce séu dóuedieci de ani pentru durat'a domniei fia-carui monarchu. Imperiulu bizantinu nu avù neciun'a-data mai multu repausu sî prosperitate, decàtu atunci, candu elu se supunea la successiunea ereditaria. Cinci dinastii, adeca famili'a lui Heracliu, cea de Isauri'a, cea de Amori'a, a lui Vasilie sî a Comneniloru, domnira un'a dupa alt'a in cinci, in patru, in trei, in siese sî érasi in patru generatiuni. Mai multi principi incepura a domní inca d'in léganu; éra Constantinu VII. sî cei duoi nepoti ai sei ocupa unu seculu intregu. Dara in intervallurile dinastiiloru bisantine, successiunea fu rapede sî intrecurmata, si càte unu competitoriu mai ferice nu intardieá a face cá se dispara unu altu candidatu ferice. Mai multe cali ducea la tronu. Resultatele unei rebelliuni era resturnate prin conspiratori, séu subminate in tacere prin lucrarile intrigei. Favoratii soldatiloru séu ai poporului, ai senatului sî ai clerului, ori ai femeiloru sî ai eunuciloru (scobitiloru) obtienea successive corón'a. Pentrucá se o castige pe aceea, intrebuintiá midiulóce vili, éra finea loru era séu demna de a fi despretiuita, séu tragica. In cea mai mare parte a istoriei bisantine singuru Ioanu Comnenulu domní in spiritu benefacùtoriu sî de virtuti curate. Imperatorii cei mai illustrii, carii precedu, séu carii succedu acestui imperatu respectabile, au mersu cu unu feliu de desteritate (dibacía) sî rigóre pe calile cele intortocate sî sangeróse ale unei politice inspirate de interesse personali. Essaminandu cineva bene caracterele inperfecte ale unoru imperati cá Leone Isaurianulu, Vasilie I., Alecsie Comnenulu, Theophilu, Vasilie II. sî Emanuilu Comnenulu, stim'a sî condamnarea isi tienu aprópe cumpan'a, éra restulu celorulalti imperati n'a facutu nimicu, pentrucá se merite, cá memori'a loru se fia conservata de càtra posteritate. Etc. etc.

Asiá judeca Gibbon despre imperiulu bisantinu, de imperatorii greco-romani séu romano-greci d'in Orientu, sî despre aristocrati'a atàtu profana, càtu sî

*) Adeca mai la intielesu: dupa cumu unu poporu este mai plinu séu mai lipsitu de poteri vitali, atàtu fisice, càtu sî spirituali, sî dupa cumu elu le desvólta sî se folosesce de poterile sale, asiá sî faptele sale demne de a fi scrise sî conservate pentru posteritate, se inmultiescu, sî asiá annalistulu sî istoriografulu castiga materia de scrisu, séu se vede lipsitu de dens'a.

eclesiastica, de care era incongiuratu acelu tronu. Totu asemenea judeca sî alti istorici europeni, carii s'au ocupatu inadinsu cu studiulu scriptoriloru bisantini sî cu tóte alte documente, càte se potu reduce la istori'a imperiului bisantinu. Acei scriptori vorbescu cu multu despretiu sî chiaru urgía despre lucrurile bisantine, éra multi altii neci cà afla lucru demnu de a'si perde tempulu cu acea parte a istoriei. Noi in acestu respectu suntemu de opiniune cu totulu oppusa. D'in punctulu nostru de plecare, adeca d'in celu nationale romanescu, recomendamu toturoru romaniloru cu totu adinsulu, cá se le pase de istori'a bisantina, atàtu de cea politica séu profana, càtu sî de cea bisericésca, aprópe atàta, pre càtu trebue se le pase de istori'a Romei antice sî de istori'a strinsu nationale romanésca. Fàra istori'a bisantina noi nu amu fi in stare de a ne scrie sî pricepe un'a parte mare a istoriei nóstre pe un'a miie sî mai bene de ani, adeca pàna la a. 1453. Mai adaogemu, cà chiaru spiritulu bisericei orientale nu póte fi petrunsu, sî una multime de apparitiuni pe terrenulu eclesiasticu nu se póte esplica de locu, déca nu ne vomu familiarisa de aprópe cu spiritulu religiosu, bunu reu, intieleptu séu bígottu, carele va fi domnitu la clerulu sî poporulu greco-romanescu d'in Bisantiu. Apoi fiendu-cà in staturile despotice poporulu intregu nu insemna mai nimicu, ci este consideratu cá totu atàtea nulle, care numai atunci numera ceva, déca vei pune d'inaintea loru un'a unitate, adeca pe monarchu sî pe oligarchi'a ce incungiura tronulu seu, asiá vorbindu noi de unu statu gubernatu despoticesce, cauta se judecamu totulu, adeca sî pe cei gubernati, dupa gubernatori, prin urmare ne tienemu de acestia d'in urma. Qualis rex talis grex. Fia-care poporu merita numai gubernulu pe care, sî precumu ilu are, séu: fia-care poporu este gubernatu dupa cumu merita. Fia-care dórme, cumu isi asterne. Care cumu isi sara, asia sî mananca.

(Va urma.)

Damaschinu Tom'a Bojinc'a.

Acestu barbatu onorabilu s'a nascutu la a. 1803 in Banatulu romanescu alu Temisórei, districtulu Crasiovului, comun'a Gârlistea, d'in parinti romani ortodocsi si cei mai de frunte in numit'a comuna, si cunoscuti nu numai in numitele locuri de prin pregiuru, dar renumiti mai intre toti romanii d'in Banatu.

D'in fraged'a copilaría parintii onorabilului domnu vediendu'i talentele sale cele escelente, s'au straduitu in totu tempulu a'lu face partasi museloru, ne crutiandu neci spese, neci ori-ce oferte, numai si numai cá se'lu escultive de a fi candu-va intre romanii cei mai procopsiti.

Asiá, d'in fraged'a copilaria l'au trimisu la scólele elementarie in urbea Versietiu, cea mai aprópe de loculu natalu. Acolo ispravindu scólele normali, indata s'a dusu si trimisu de parintii sei la gimnasiulu regale d'in Temisiór'a, unde totu in cualitate de primu eminente terminandu clasele gimnasiale, s'a promovatu la facultatea filosofica in liceulu dela Segedinu in Ungari'a, unde totu cá primu eminente terminandu clasele facultatiei filosofice, a continuatu studiele juridice in academi'a dela Urbea-mare (Oradea-mare) in districtulu romanescu Biharu, séu Bihoru. Terminandu studiele academice s'a dusu la universitatea d'in Pest'a in Ungari'a, unde pe langa Tabul'a regala a fostu jurasor*), unde depunendu rigorósele, a dobenditu dreptulu inaugurale cu diplom'a de advocatu alu causeloru in totu regatulu Ungariei, si asia in flórea tineretieloru sale la an. 1824 a fostu inzestratu cu tóte drepturile unui cetatiénu nobilu, fiendu-i deschise tóte carierile la ori-ce tribunalu juridicu.

Chiamarea inse cea d'intaiu a fostu la administrati'a fonduriloru scolastice romanesci, unde cu barbatia a aperatu si a intaritu dreptulu scóleloru romanesci, si d'in Ungari'a, si Banatu. Totu in tempulu acesta a aperatu cu caldura si succesu dreptulu eparchieloru romanesci, inghitite si cotropite de mitropolitii si episcopii serbi, cà-ci vediendu elu esclusi pe romanii dela rangurile clerului inaltu, cá se póta numai ei, adeca serbii se fia si mitropoliti, si episcopi, ba si archimandriti, ba pàna si proto-erei, lasandu-le romaniloru numai parochiele cele slabe, si de alta parte 'i innegrea la mórte, cà romanii n'au ómeni invetiati pentru de a poté ocupa functiunile clerului inaltu; vediendu-le aceste zelosulu nationalistu dn. D. T. Bojinc'a, s'a oferitu pe sine de a intrá in ceat'a calugarésca; inse metropolitulu de Carlovitiu Stefanu Stratimiroviciu i-a pusu tóte pedecile per fas et nefas, cá se nu póta nationalistulu nostru a fi canduva in capulu clerului romanu.

Totu in aceste tempuri de critica, unu serbu avutu, si intre densii literatu, care tóta averea sa a condonat'o in folosulu culturei serbesci, individulu acesta Sav'a Tekeli, a datu la 1824 in limb'a germana o brosiura in contra romaniloru, innegrindu-i cu cele mai infernale colori, intitulanduse consiliariulu de 3 stele. Atunci numai neobositulu nostru nationalistu, dn. D. Bojinc'a a avutu curagiulu a i-se opune, refutandu-lu in limb'a latina la 1825, tiparindu-si carticic'a d-niei sale in Pest'a; cu care ocasiune dn. D. Bojinc'a sĭa capatatu intre romani atàta vaza, atàta iubire, atàta stima si atàta fama, in càtu toti romanii d'in Ungari'a si Banatu 'lu aveau pe numitulu loru nationalistu cá unu ce mai pre susu, 'lu aveau de unu Moise alu romaniloru, 'lu aveau de aparatoriulu si conducatoriulu loru. Dreptu care pentru cererea si asteptarea romaniloru la 1827 a respunsu numi-

---

*) Practicantu. Cuventulu jurassor inca este unulu d'in acei nenumerati barbarismi latinesci pastrati in acea limba latinésca, cu care se administrase si gubernase Ungari'a si Transilvani'a in cursu de 800 si mai bene de ani, si de care d'in nefericire geme inca si astadi stilulu nostru. Red. Tr.

tului consiliariu de 3 stele, care brosiura a sa o tiparise la Hal'a in Saxoni'a prusiana; dar a publicatu renumitulu nationalistu carticic'a sa in limb'a romanésca, aparandu caus'a nationala a romaniloru si refutandu cu o logica pe odiosulu Sav'a Tekeli. Aceste opuri serveau romaniloru cá nesce documente in causele nationali, (aceste 2 opure le-am herezitu bibliotecei scóleloru d'in Iasi, candu mi-am daruitu tóta bibliotec'a mea la 1868).

Nu s'au opritu zelosulu nostru nationalistu numai aici, ci a publicatu o carte fórte utile pentru romani, intitulata Deregatoriulu bunei cresceri, la 1830 tiparita totu in Bud'a, o carte cautata, cetita si recetita de toti romanii. Indata dupa aceea s'a pusu la o carte si mai nationala, adeca Anticele Romaniloru, tiparite in Bud'a, unde s'a pusu cu tóte poterile a dovedí si aratá datinele romaniloru pastrate asia de bene, in totulu si la romanii presenti, si mai cu séma la romanii d'in Banatu, cá unulu ce pe atunci pe densii i cunoscea mai bene, cá unulu ce era acolo nascutu si crescutu. Opulu acesta s'a publicatu in 2 tomuri, primulu tomu la 1832, alu 2-lea tomu n'a potutu a'lu publica in patria, cà-ci chiamatu de gubernulu moldo-romanu si venindu aici in calitate de jurisconsultu alu Moldaviei, de si-a fostu ocupatu aici in grele misiuni si ocupatiuni, cu tóte aceste a publicatu si alu 2-lea tomu d'in Anticele Romaniloru. De acumu incepe sfer'a nationalistului nostru in o noua parte, dar totu in Daco-Romani'a, adeca in Moldavi'a.

Dn. D. T. Bojinc'a, in Moldavi'a candu a venitu, atunci se lucrá si se compunea codulu civilu. Fiendu logofetu mare dn. Constantinu Sturza, (renumitulu logofetu Costache Sturza), dupa aceea a compusu si scrisu in usulu d-niei sale dreptulu romaniloru, care manuscrisu l'a paradositu si juristiloru academici, cà-ci la a. 1843 complectanduse clasele juridice, renumitulu dn. a fostu alesu si pusu la catedr'a juridica de profesoriu publicu ordinariu, unde cu lauda a paradositu dela 1843—1847, scotiendu mai multi teneri juristi buni, si in functiunile loru firmi, pàna candu la memoratulu anu, domnulu d'in ce motive straine se scie, cà au desfiintiatu academi'a romana de atunci.

Cu tóte impregiurarile d-sale si cá jurisconsultu, si cá profesoriu, a mai avutu si directiunea seminariului centralu, care functiune cu lauda si intieleptiune a condus'o dela reorganisarea seminar. in 1834 pàna la 1841, sub care a esitu atàtia multi si demni seminaristi.

In tóte aceste grele ocupatiuni a mai fostu renduitu in deosebite comisiuni; cea mai faimósa si déca s'ar fi potutu completa, ar fi fostu un'a d'in cele mai perfecte, adeca redigiarea codului civilu, unde era si Beizede Nicolae Suzzu. Acésta o facea renumitulu domnu Bojinc'a chiaru in anii maturitatiei sale, candu cá unu barbatu practicu a lucratu cu unu condeiu maturu si eruditu. Pedeca inse au fostu membrii comisiunei, cà-ci cá si candu intr'adinsu nu grabea lucrarea, precumu dorea si domnitoriulu, si insusi primulu lucratoriu dn. Bojinc'a. Acésta comisiune s'a insghiabatu la 1846 si la 1848. Cu sgomotele de atunci si cu abolitiunea fostului domnu la 1849 a incetatu si a remasu neterminata, dar neci mai multu continuata, si cu atàta mai puçinu se se fia potutu publica. — La 1860 si 1861 dn. Bojinc'a a ocupatu postulu de ministru alu justitiei, candu dupa unu invervalu de 30 si mai bene de ani s'a retrasu in viéti'a privata, unde a petrecutu cu o viétia ecsemplara cá omu, si cá crestinu bunu, si cá tata de familia zelosu, si cá cetatiénu adeveratu in viéti'a sociala. Deci vediendu-lu cá eruditu, talentulu seu nu l'a ascunsu, ci l'a datu de atàtea ori in publicu, cá functionariu cas'a d-sale era deschisa pentru ori si care, ajutandu-lu cu cuventulu si cu fapt'a, cá parinte de familia si-a crescutu fii d-sale fórte bene, avendu de ajutoriu si o consórta modellu in felulu seu, cá cetatiénu a fostu cu toti in relatii fórte amicale, pe multi ajutandu, pe nimeni napastuindu. Aceste si asemenea virtuti incununandu pe demnulu de aducere amente, dn. D. Bojinc'a, o bóla necurabila i-a curmatu dîlele vietiei sale in 17. Augustu 1869 si s'a inmormentatu la beseric'a Barnoski in Iasi, cu chramulu adormirea Maicei Domnului. Fie'i tierin'a usióra si eterna a lui memoria! D. S.

Acésta scurta biografía a lui Damascenu Bojinca a reproducemu aici dupa „Informatiunile“ dela Bucuresci d'iu 29. Ian. 1871 Nr. 199. Bojinca repausà in $^{17}/_{29}$ Augustu 1869. Bene cà se aflà cineva cá se pastreze, fia si dupa mai $1\,^1/_2$ anu, memori'a unuia d'in acei barbati daco-romani, carii se potu renumera cu totu dreptulu intre adeveratii regeneratori ai poporului daco-romanescu d'in Banatu. Cà-ci déca nu se nascea pentru Banatu unu Cichindealu si unu Loga, éra pe urm'a acestora Nicóra, Murgu, Bojinca, dr. Vasiciu, dr. Sandoru si inca alti càtiva, dieu nu sciu càti locuitori d'in Banatu aru fi mai remasu, carii se nu se fia sèrbitu, si in parte unguritu cu totulu pàna la a. 1848. In Novembre alu anului 1831 adeca inainte de acésta cu mai bene de 39 de ani, Dam. Bojinc'a caletorindu spre Moldov'a, se oprí pe vreo duoe dîle si in Blasiu, unde conversandu mai multu cu dn. Tim. Cipariu si cu alti profesori totu camu de etatea lui, imi mai aducu amente, cu càta amaratiune descriá densulu cumplit'a simonía si tóte persecutiunile, pe carele suferea daco-romanii d'in Banatu dela clerulu superioru serbescu. Mai inainte de a se decide cá se tréca la Moldov'a, Bojinca caletorise la Carlovitiu, cá se róge pe mitropolitulu Stratimirovitz, se'lu primésca la — calugaría. Mitropolitulu fu sinceru destulu, pentrucá se'i respundia lui Dam. Bojinca dicèndu'i: Eu vediu care este scopulu teu; eu inse'ti spunu tie, cà neci-una data nu vomu suferi cá se intre in clerulu nostru monasticu vlachi trecuti prin atàtea scientie, prin càte ai trecutu tu.

Acesta fusese unu limbagiu limpede si cathegoricu d'in partea serbiloru. Urmarile se sciu. Déca nu suferea ei pe „vlachii“ trecuti prin scientie, ii suferea si inbratiá Oradea-mare. Urmarile érasi se sciu. Daco-romanii alergá ori-unde credea cà 'si potu salva nationalitatea cu limb'a. Pe atunci inse in Oradea guberná nisce ardeleni cá Darabantu, apoi S. Vulcanu, éra magiarismulu inca dormitá. Astadi: Scylla et Caribdis. Red. Tr.

Colectiune de diplome

d'in diplomatariulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romàni (valachi).

(Continuare.)

1263. sine die. Append. Cod. Dipl. Trans. T. I.

Stefanu regele june si duce (domnu) alu Transilvaniei donase comitelui Házos teritoriulu Nazwod (Nasaudu), care remasese fàra comendante domnescu, desierta si lipsita si de locuitori.

1263. Stephani Regis junioris, et Ducis Transilvanni Donationales Comiti Házos terram Nazwod [1]) „quae sicut per Both majorem exercitus castri nostri de Wolke, quem ad reambulandam et inquirendam ipsam terram transmiseramus, intelleximus, fuit terra sine haerede descendentium vexillum nostrum deferentium, vacuam tamen et habitatoribus carentem“ conferentis.

1263. sine die. Append. Dipl. Trans. T. I.

Alta diploma de donatiuni, prin care acelasiu rege Stefanu, cá domnu séu duce alu Transilvaniei, dà magistrulu Iuliu (Giuliu, Gelu), fiiu alu banului Vladu, pamenturile cele desierte (pusteite) ale curteniloru sei d'in comunele numite Apele (Şalinele Sibiiului = Vizakna), apoi Manaradea (langa Blasiu), Hasiagu (langa Sibiiu) si Nocrichu.

1263. Stephani Regis junioris, et Ducis Transilvanni Donationales Magistro Jula filio Ladislai Bani, terras Udvornicorum suorum in Transilvania desertas, ut pote Wiz [2]), Munora [3]), Hassach [4]), et Nogrech [5]) conferentis.

1264. 16. July. Append. D. Trans. T. I.

Pap'a Urbanu IV. poruncesce regelui Stefanu domnului Transilvaniei, cá satele si hotarale Bistriti'a, Rodn'a, Zolosu et Craiunemetu, pe care le avusera sî celelalte regine d'in tempuri stravechi, se le restitue mamei sale, adeca reginei.

1264. Datum apud Urbem veterem XVII. Kal. aug. Urbani Pontificis literae ad Stephanum Regem juniorem, et Ducem Transilvanum ut occupatas per eundem villas et terras Bistrichae [6]), Rodana [7]), Zolosum [8]) et Querali [9]), „quas et ceteras Reginae Hungariae .... a tempore cujus memoria non existit tenuerunt pacifice et quiete,“ Matri suae ut pote Reginae restituat.

1264. sine die. Append. Dipl. Trans. T. I.

Diploma de donatiune a regelui Stefanu cá domnu alu Transilvaniei, prin care ia sub a sa protectiune monasteri'a calugariloru cistertiani, anume Càrtia (Kertz), care fusese devastata cu totulu de càtra tatari, éra pe popórale supuse acelei monasterie le scutesce de esirea la arme sub comand'a vaivodului, cumu si de contributiune, si le face partasi libertatiloru, de care se bucurá Sibiiulu.

„1264. Datum per manus Benedicti Praepositi Orodiensis aulae nostrae Vice-Cancellarii“ Stephani Regis Junioris et Ducis Transilvani Privilegiales, vi quarum Monasterium B. V. de Kirch [1]) fratrum Cisterciensis Ordinis per Tartarorum rabiem penitus desolatum in suam protectionem recipit, populos dicti monasterii ab omni descensu Vajvodali, et collecta liberos facit, ac eosdem libertate Cibiniensium donat. [2])

Privilegiales Stephani V. Regis, vi quarum Villam Herbordi (Balásfalva) et Zanchalteluky (Szancsal) Comiti Chyel [3]) filio Ervyn de Calnuk possidendam relinquit.

1271. Cod. Dipl. T. I. p. 47, 48.

Regele Stefanu V. dà Blasiulu si comun'a invecinata Samcelulu cu tóte apertinentiele loru la unu comite numitu Chyel, fiiu alu lui Erwin dela Calnicu, care era consangenu cu Teel fiiu alu lui Ebl dela Brasiau, éra donatiunea

---

[1]) Nászod combina Schuller Archiv. I. p. 54. Nota 81. Ex autographo Dipl. Hung. T. I. p. 287. Edidit Fejér Cod. D. T. IV. vol. III. p. 202. [2]) Vizakna. [3]) Monora. [4]) Hásság. [5]) Combina Schuller Archiv I. p. 55. Nota 84. Copia in Collect. Hevenesiana T. LVIII. TT. p. 212. Edidit Fejér Cod. D. T. IV. vol. III. p. 158. [6]) Bistricium. [7]) Rodna. [8]) Szőlős. [9]) Király Némethi. Edidit Katona VI. p. 417. Fejér Cod. D. T. IV. vol. III. p. 216.

[1]) Kercz. E collectionibus Ederianis fasc. I. 29 alias 271, edidit per extensum Fejér Cod. D. T. V. vol. I. p. 205 fragm. apud Eder in Felmer p. 20. item Resthner de Praediis p. 46. Privilegiales has transumsit et confirmavit Stephanus V. a. 1272. Andreas III. a. 1299 et Otto Rex a. 1300.

[2]) Not'a Red. Multe sunt acelea documente vechi, in care obvinu cuventele vacua, deserta, habitatoribus carens. De aici unii reu voitori au voitu se traga conclusiune mai virtosu in contra romaniloru, cá si cumu ei in mai multe tienuturi ale tierei s'aru fi asiediatu multu mai tardíu, decàtu de ecs. magiarii séu sasii. Cu càtu esu la lumina mai multe documente vechi, cu atàtu acésta ipothesa se preface in fumu si in cétia. Sę stamu inse asta-data numai la documentele d'in sec. alu 13-lea. Dupa tatarii lui Batu-Chan, la 20 de ani, adeca in 1262 au venitu tatarii lui Nogai-Chan, tocma p'intre muntii moldavo-transilvani, si au devastatu tóte tienuturile. Locuitorii càti au scapatu cu viétia, au fugitu si s'au asiediatu susu in munti si in codrii. Asiá au facutu si locuitorii d'in tienutulu Nasaudului, cá si cei mai multi romani, nu numai de inaintea tatariloru, de carii insusi regele Bela scapase numai prin fuga iute, ci si d'in caus'a cumplitei persecutiuni religióse. Adaogemu la acestea, cà regele Stefanu V. incoronatu de pruncu micu si dusu mai antaiu de duce alu Stiriei, éra de acolo luatu pe fuga, si apoi installatu de domnu alu Transilvaniei, d'in cumu au ajunsu june, éra mai alesu dela 1262 pàna la 1270 mai totu in certe si in batai stete cu tata-seu, adeca cu regele Bela IV. D'in acestea cause tiér'a suferí infricosiatu si se despoporà fórte tare. Aristocratii inca se facusera cu atàtu mai rei, cu càtu tiér'a suferise mai greu. Pe toti ómenii liberi ii supunea in moduri feliurite la iobagía. Bataile cu domni'a bulgo-romanésca inca nu mai voiá se inceteze. Éca totu atàtea cause, pentru care apoi regii se incercá se'si correga nebuni'a si blastematiile loru prin colonisari noue (novae plantationes), adunandu ómeni d'in tóte tierile si tienuturile. Romanii inse patîti, stá mai multu in munti.

[3]) Lege: Cielu, care fusese romanu. St. Mold.

acésta se face pentru merite ostasiesci castigate de Chyel in espeditiuni diverse, éra mai anume in castellulu dela Codlea (nemtiesce Zeiden, ungurésce Feketehalom). Blasiulu se numea pe atunci Vill'a, adeca satulu lui Herbordu voda (care fusese filiulu lui Ost) si era asiediatu (intocma cá si astadi) intre cele duoe riuri cunoscute sub numele Keukullu (cine mai scie de unde luatu si prefacutu mai tardíu in ungur. Küküllő, la romani inse numite pe slavonesce Tèrnave, latinesce Cicellus).

Stephanus Dei gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex. Universis Christi fidelibus praesentes literas inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire: quod cum Chyel Comes filius Ervyn de Calnuk [1]) et Teel filius Ebl de Brassu [2]) cognatus ejusdem, grata nobis et laudabilia servitia in diversis Expeditionibus nostris, quas suo loco et tempore nos facere oportuit, et specialiter in Castro Feketeuholm [3]), cum omni fidelitate laudabiliter impendissent. Nos ob merita servitiorum suorum contuleramus eidem Teel per se quandam terram seu Villam Herbordi [4]) Wajvodae, videlicet inter duos fluvios Keukullu ubi iidem fluvii conjunguntur adjacentem [5]), et alteram quandam terram Zanchateluky [6]) vocatam, vicinam seu contiguam terrae seu villae supradictae, sed postmodum idem Teel dictas terras ex nostra permissione, seu voluntate reliquit et vendidit eidem Chyel comiti cognato suo possidendas pleno jure.

Nos igitur consideratis meritoriis servitiis ipsius Chyel Comitis per dictas terras tum pro eo, quod easdem dictus Chyel Comes ex ipsa permissione ab eodem Teel dinoscebatur comparasse, cum etiam pro eo, quod easdem terras etiam pro servitiis ipsius Chyel Comitis praefato Teel contuleramus, sicut superius est expressum, reliquimus, seu dimisimus eidem Chyel comiti et suis haeredibus, haeredumque suorum successoribus perpetuo possidendas, sine juris praejudicio alieni, cum pertinentiis, et utilitatibus suis, ac sub eisdem veteribus et antiquis metis, sub quibus hae eaedem terrae deguerunt. In cujus rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes eidem Chyel comiti concessimus literas duplicis sigilli Nri munimine roboratas. — Datum per manus magistri Benedicti Praepositi Orodiensis Ecclesiae aulae nostrae vicecancellarii dilecti et fidelis nostri anno ab Incarnatione Domini 1271. Regni autem nostri anno secundo.*)

L. S. pendentis.

[1]) non Kalnok sed Kelnuk seu Kelnek. [2]) i. e. Brasso. [3]) i. e. Feketehalom. [4]) Comes Herbordus filius Ost 1266, apud Fejér C. D. T. IV. vol. III. p. 326 ad 1267 ibid. p. 388. Originale Budae in Archivo Camerae Hungarico-aulicae. Copia vidimata in a. f. f. I. Miscell. Lit. A. Edidit Fejér C. D. T. V. vol. I. p. 135. [5]) ibí situm est hodie Oppidum Balásfalva, ergo a. 1271 nondum vocabatur Balásfalva, verum Villa Herbordi. [6]) hodie Szancsal.

*) Not'a Red. Fiendu-cà in documentele vechi numele persóneloru si a le locuriloru etc. se scriu fórte schimosite, asia adesea este prea anevoia si uneori curatu preste potentia a conjectura numai d'in nume la nationalitate. Asia de ecs. noue nu ne vene a crede, cà vreunu nume d'in càte intempinamu in acestu documentu, ar fi romanescu, inse neci ungurescu, ci ni se pare cà tóte acelea sunt nemtiesci, resturi de a le cavaleriloru teutoni. Sciutu este, cà incependu dela S. Stefanu I. si pàna la Andreiu III., adeca sub toti regii d'in famili'a lui Arpad, venira fórte multi germani in Ungari'a si in Transilvani'a, si anume aristocrati'a se amestecà fórte tare cu nemti. Erwin, Herberth, Ost, Tell et Tellmann, sunt nume, care se audu pàna astadi la nemti, tocma si la sasii d'in Transilvani'a. Andreiu III. avuse bataia mare cu serbii si cu romanii. De ací se póte esplica si scopulu donatiunei acesteia.

1277. Cod. Dipl. Tom. I. pag. 61.

Documentu carele spune, cà in an. 1277 sculanduse totu poporulu sasescu transilvanu, a mersu armatu asupra cetatei Alb'a-Iuli'a, unde ajunse in un'a domineca, pre candu ómenii era in beserica, si dandu focu besericei, au arsu acolo cá la duoe mii ómeni de amenduoe sexe, éra intre aceia pe trei protopopi si pe unu canonicu, apoi devastara totu ce avù beseric'a in ornamente, carti s. a. Processulu pentru acésta barbaría se pertractase inca si pe la a. 1309 inaintea delegatului papescu cardinalulu Gentilis, care érasi venise la Ungari'a.

Ipsa Universitas (Saxonum) anno Domini M. CC. LXXVII. in Dominica Reminiscere, super eandem Ecclesiam (Albensem) Cathedralem, manu armata irruentes, ipsam hostiliter invaserunt, comburentes in eadem Ecclesia bene ad duo millia hominum utriusque sexus, et specialiter Agapitum Archidiaconum ejusdem Ecclesiae, Michaelem Archidiaconum de Ozd, Bartholomaeum Archidiaconum de Küköllő, Racha Plebanum, et Canonicum Albensem Transilvanum, et quam plures alios Sacerdotes et Clericos comburendo, et auferendo omnia ornamenta, libros, instrumenta, dictae Ecclesiae, et alia, quae dicta Ecclesia inibi habebat. [1])

1278. sine die. Append. D. Trans. T. I.

Regele Ladislau IV. aflandu despre rebelliunea, tetiunarí'a si devastatiunea facuta de sasi la Alb'a-Iuli'a, vediendu cà beseric'a de acolo numita la SS. Archangeli, dearsa si despoliata trebue se se restaure, prin acésta diploma donà acelei beserice fiscalitatea, adeca mosi'a statului de prin pregiurulu Albei-Iuliei, pe care pàna atunci fusesera colonisati totu nisce sasi (hospites nostri), éra acù prin furórea celorlalti sasi fiendu esterminati, pamentulu acela remasese desolatu.

Ladislaus Dei gratia Rex Hungariae ..... ad Universorum notitiam ... harum serie volumus pervenire, quod cum Ecclesia Cathedralis b. Michaelis Archangeli Transylvanae a sanctis progenitoribus nostris fabricata, et dotata, per rabiem et saevitiam gentis Saxonicae combusta fuisset, enormiter et destructa, et omnibus rebus, ac ornamentis suis spoliata, nec non Canonici [2]) quam plures, cum multitudine hungarorum ad gremium ipsius Ecclesiae causa praesidii confugientes, miserabiliter exstitissent concremati in eadem; nos super praemissis omnibus, commoti vis-

[1]) Ex processu, quem jussu Capituli Albensis Procurator ejusdem magister Saulus Archidiaconus de Kraszna, et Canonicus Albensis Budae contra Saxones 1309 coram Cardinali Gentili instituit, quive e Codice Vaticano exscriptus habetur in bibliotheca Albo-Carolinensi. Fragmentum edidit Jos. C. Kemény „Notitia archivi albensis“ I. p. 22. Fejér C. D. T. VII. vol. IV. p. 173. [2]) Qui fuerint in specie Canonici hi combusti? Vide Kemény „Notit. Arch. Capit. Alb. T. I. p. 22.

ceribus pietatis, ut ipsa Ecclesia Cathedralis, canonicorumque status ejusdem nostro possit auxilio reparari; terram nostram albensem, juxta ipsam Ecclesiam b. Michaelis sitam, super qua hospites nostri commorabantur, nunc per furorem eorumdem Saxonum habitatoribus penitus desolatam[1]), cum omnibus utilitatibus.... dedimus, donavimus, et contulimus ipsi ecclesiae b. Michaelis Archangeli Transylvanae jure perpetuo et irrevocabiliter possidendam..... Datum per manus venerabilis viri magistri Thomae Albensis Ecclesiae electi, aulae nostrae vice cancellarii, dilecti et fidelis nostri. Anno ab incarnatione Domini MCCLXXVIII.

1279. Append. Dipl. Trans. T. I.

Donatiunea regelui Ladislau IV. comitelui Hegun, fiiu alu lui Ambus Gogan-Banu, pentru meritele ostasiesci ale ambiloru castigate mai virtosu in guer'a avuta in contra regelui Boemiei, carele si fu omoritu in batalia. D'in acestu documentu érasi se mai afla despre unele comunitati devastate cu totulu de tatari in comitatulu Zonucu (astadi Solnocu).

1279 (sine diei et loci appositione) Ladislai Regis novae Donationales pro comite Hegun filio Ambus Gogano[2]) Bano filio ejusdem Hegun[3]) ob merita eorundem Hegun et Gogan, „quibus iidem specialiter in exercitu nostro generali, quem contra Regem habuimus Boemorum, in quo idem Rex exstitit inderemptus, meruerunt complacere.“ Super devastata per Tartaros possesione eorum Zarwad[4]) vocata in commetaneitate possessionem Tasnad, et Keue[5]) item Girov[6]) et Theuke vocatarum in Comitatu de Zonuk exteriori.[7])

1281. Append. Dipl. Trans. T. I.

Privilegiu datu de Opour vaivodulu Transilvaniei si comite de Zonucu (Solnocu), prin care elu promitte cà va recunósce privilegiulu datu de regele Ladislau, primariului si sasiloru d'in cetatea Desiu, cá adeca acei sasi si iobagii acelei cetati se fia scosi si scutiti de sub jurisdictiunea comitelui de Zonucu, cumu sî de sub a comitelui curtei, asia, in càtu numai primariulu loru se'i judece.

1281 (sine dato diei et mensis) Opour Vajvodae Transylvani et Comitis de Zonuk Privilegiales, vi quarum, se ratihabiturum promittit Privilegiales Ladislai Regis, villico et hospitibus de Désvár super eo datas, quod nempe hospites de Désvár, et jobbagiones ejusdem Castri exemti sint a jurisdictione Comitis de Zonuk, item Curialis Comitis, neque eos in causis quibusvis inter eos exortis nemo alter praeter villicum judicare valeat, praeterea idem Vajvoda Privilegiales has ad causas quoque extraneorum extendit.*) Exstant in Archivo Oppidi Dés.

(Va urma).

[1]) Intelligenda videtur hoc loco Urbs ipsa superior Albensis, quae ab Episcopo non possidebatur. Ex transumto Capituli Varadiensis de an. 1313 exscripserat: Jos. C. Eder Manuscr. T. I. p. 114. Edidit Fejér C. D. T. VII. vol. II. p. 67. [2]) Ab isto Gogano fors olim arx Goganvár et per consequens et hodierna possessio Gogány-vár-alja. [3]) Fuere hi antenati familiae Zombori et Drági. [4]) Szarvad. [5]) Kegye. [6]) Girot. [7]) Ergo an. 1297. vocabatur Szolnok exterior. Has Donationales transumsit 1330. Capit. Alb. Transylvaniae et Transumtum hoc una cum contentis in eo novis donationalibus confirmavit Sigismundus Rex a. 1419. Ex Transumto Sigismundi de an. 1419 eruit Cornides Manuscr. T. II. p. 130. Edidit Fejér C. D. T. V. vol. II. p. 559.

*) Cumu se intielegemu noi acestu privilegiu, prin care vaivodulu Transilvaniei confirma unu privilegiu datu de regele Ungariei? Acésta se póte intielege numai asia, cà in acelea tempuri, pre candu regii, cá si magnatii Ungariei, isi facea de capu cu blastematiile loru, vaivodatulu Transilvaniei apucase la independentia fatia cu regele Ungariei. Anume pre candu esise acestu privilegiu, rege alu Ungariei era Ladislau IV. supranumitu Cumanulu, d'in causa cà fiendu elu unu teneru fórte predatoriu si desfrenatu, totu in bratiale femeiloru cumane si tataróice pagane isi petrecea, pàna candu totu acelea 'i pusera capulu, pentrucà frumós'a jupanésa cumana Edua, infuriata cá-ci o a lasatu pe ea si s'a dusu la alte duoe fete de tataru, anume Mandula si Cupceca, conspirà asupra vietiei regelui, si ajutata de trei barbati consangeni ai sei, in capu de nopte'lu omorira in anulu 1290 in etate de 28 de ani. Sub acelu rege desiuchiatu anarchi'a si tirani'a oligarchiloru tierei apasase atàtu de greu asupra poporului, inpilarea si spoliarea fusese atàtu de cumplita, in càtu tieranii lipsiti cu totulu de vite, ajunsesera cá se'si faca asia numite telegi séu carutie cu duoe rote, la care se injugá ei pe sinesi. De atunci a remasu blastemulu: Se ajungi a trage la teleg'a lui Vladu (Ladislaus). Éca deci caus'a, pentru care oricine potea, cauta se'si assigure essistenti'a prin càte unu privilegiu, si cu atàtu mai virtosu colonistii sasi, carii, cá fórte mari catholici, fusesera transplantati aici d'in tierile renane cu scopulu principale de a sustiené si propaga in acestea tieri catholicismulu apusénu in contra celui resariténu. Si totusi multe d'in acelea colonii semenate prin tiera, s'au stinsu successive si au disparutu cu totulu. Not'a Red.

D'in pomelniculu martiriloru romani dela 1848—49.

(Urmare.)

Totu la Alb'a-Iuli'a: Iuniu 1849 Neamtiu Mitru si Ionu Ordeanu, 2 barbati esecutati la mandat. lui Fogarasi Antal.

Iuniu 1849 33 barbati, 7 femei si unu pruncu; 2 fura spendiurati, ér 39 omoriti in modu barbaru.

Maiu 1849 d'in Zalatn'a si Fenesiu 4 barbati inpuscati de insurgenti.

Iuniu 1849 d'in Alb'a-Iuli'a 5 barbati omoriti asemenea.

Oct. 1848 d'in Obrej'a si 1849 d'in B. Bucerde 2 barbati deto.

Corn'a (comit. Albei), Aprile 1849 3 barbati si 1 femeia deto.

Kerellő (Chirileu), Oct. 1848 Munteanu Danila, 1 barbatu la mandatulu lui Kolosi János Károly d'in St. Pauru ucisu.

22. Febr. 1849 Stoica Mateiu, Suciu Maximu, Orosu Ionu, Saulanu Ónea, Mirasteanu Onu, Munteanu Ionu, Delelénu Samoila, 6 barbati si 1 femeia la mandatulu lui Fürészi Sándor d'in Vidraszeg, prin venatorii unguresci, venati cá ferele si inpuscati.

Oct. 1848 Szász Andronicu, Buta Irina, Buta Anastasia, Ignatu Georgie, 2 barbati si 2 fem. deto.

Oct. 1848 d'in Samostelke 1 barbatu omoritu prin insurgenti.

Oct. 1848 4 barbati omoriti la comand'a lui Lázár Albert.

Keresztó (Cristuru? in comit. Hun.), 13 Martiu 1849 5 barb. si 1 fem. la dearderea satului omoriti.

Ketsketaga, Aprile si Iunie 1848 8 barbati omoriti de rebelli.

Chimitelnicu (Keménytelke), Varga Ripa, Buzás George, Nistoru George, Prodanu Nutiu, d'in Czinkos 4 barbati esecutati la mandatulu oficirului de insurgenti Szabo Lajos d'in Turda.

Kisfalud (comit. Alb. inf.), Aprile 1849, 10 barbati si 3 femei omoriti de insurg. navalitori.

Craiu-Baia (comit. Hun.), Iuliu 1849 d'in Lingina 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

Custelnicu, 17. Ian. 1849 Fodoranu Andreiu, 1 barbatu, la mandatulu comandantelui de rebelli Adamu Kakucsi.

Kistoty (?) (totu com. Hun.), 9. Iuliu 1849 1 barbatu omoritu de insurgenti.

Kis-Sáros, Oct. 1848 si Febr. 1849 2 barb. deto.

Bulbucile d'in Galati (Alb. inf.), Iuliu 1849 1 barbatu deto.

Kokelburg (Cetate-de balta), 17. Ian. 1849 1 barbatu deto.

Körösbánya (Baia-de Crisiu), Oct. 1848 Burta Iuonasiu si Dragosiu Petru, 2 barbati, prin sententi'a tribun. revolutionariu.

Oct. 1848 Goltia Adamu d'in Bradu, 1 barbatu, condamnatu la mórte prin Ribitzei Ferencz, Potyo, Nemes, Forro (?) d'in Ribitze, si esecutati.

Petroviciu Nicolae d'in Bradu, 1 barbatu, spendiuratu la mandatulu lui Ribitzei Ferencz.

Oct. 1848 Titz János d'in Tiebea (comit. Zar.), 1 barbatu, prin sententi'a trib. revolut. esecut.

13. Martiu 1849 Haida Alesandru d'in Cristioru, 1 barbatu deto.

Cricau (Krakko), Oct. 1848 d'in Diod si Iozenu(?) 2 barbati torturati si omoriti prin insurgenti.

Iuliu 1849 16 barbati totu acolo macelati de rebelli.

Craciunesci (comit. Zarandu), Iuniu 1849 1 barbatu si 1 femeia deto.

Cristioru, 9. Martiu 1849 7 barbati si 3 femei sub comand'a maiorului Csutak omoriti.

Curechiu, Iuniu 1849 2 barbati, 4 femei si 4 prunci omoriti de insurgenti.

Cucerdea, 1849 8 barbati sub comand'a jud. de cerc. Szilágyi Lajos omoriti.

Cusu (Kutyfalva in comit. Alb. infer.), 1849 6 barbati si 1 femeia omoriti de insurgenti.

Oct. 1848 d'in Cucerdea 4 barbati deto.

Luscudeanu George si Iordanu, 2 barbati, omoriti d'in porunc'a capitanului de rebelli, anume Jenei Josef.

Oct. 1848 d'in Cucerdea 3 barbati omoriti totu asemenea.

La Balta, 21. Aprile 1849 Partenie Suciu d'in Bentientiu (?) 1 barbatu inpuscatu la mandatulu lui Czepis (?).

Lapusneacu, Iuniu 1849 Iosifu Calina d'in Dobr'a, 1 barbatu, inpuscatu la mand. capitan. Novák.

Lesnecu, Iuniu 1849 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

Ludesci, 10. Iuniu 1849 2 barbati omoriti de insurgenti.

Lunc'a de diosu, Ianuariu 1849 6 barbati si 2 femei deto.

Lunc'a de susu, Martiu 1849 6 barbati prinsi, apoi pre cale càtra tribunalulu dela Bradu tura macelati.

Luncusiora, Martiu 1849 Pavelu Simionu, 1 barbatu, condamnatu si essecutatu prin tribunalulu de sange.

Martiu 1849 2 barbati omoriti prin rebelli.

Bessieneu ung., Oct. 1848 1 barb. si 1 pruncu omoritu de insurgenti.

Bretea ung., 30. Aprile 1849 1 barbatu deto.

Cisteiu, Noembre 1848 4 barbati inpuscati de rebellii, carii au calcatu comun'a.

Ludosiu (comit. Alb. infer.), Aprile 1849 2 barbati deto.

Orbo (Gârbov'a ung.), primavér'a 1849 4 barbati si 2 femei omoriti de rebelli.

Portusiu (Maros-Porto), Aprile 1849 Ionu Ternaveanu d'in Ampoiti'a, 1 barbatu, omoritu la mandatulu comandantelui d'in Portusiu (M. Porto).

Maiu si Iuniu 1849 2 barb. omoriti prin rebelli.

M. Sáros, Febr. 1849 Baciu Vasilie, 1 barbatu, essecutatu prin tribun. d'in D. St. Martinu.

Sioimusiu (comit. Albei inf.), Iuliu 1849 7 barbati omoriti prin rebelli.

Oct. 1848 4 barbati deto.

26. Aprile 1849 1 barbatu inpuscatu de rebelli.

1. Iuliu 1849 d'in Suligetu (comit. Hunedórei), 1 barbatu omoritu de rebelli.

10. si 12. Aprile 1849 d'in Sioimusiu 2 barbati deto.

Iuliu 1849 2 d'in Boholtiu, 1 d'in Babaln'a, 1 d'in Nyavajásfalva (comit. Huned.), 4 barbati inpuscati de rebellii, carii au calcatu comun'a.

Iuniu 1849 Valisior'a 1, Nyavajásfalva 1 barbatu deto.

Iuniu 1849 d'in Craciunesci 5 barbati omoriti de insurgenti.

Megyesfalva, Oct. 1848, 3. si 7. Martiu 1849 4 barbati deto.

M. Ujvár (salinele dela Murasiu), 4. si 6. Aprile 1849 d'in Capudu 4 barbati deto.

19. Maiu Mihaila Soleriu, Simione lui Cornea, Kirion (?), Nicolae Felvareanu d'in Cisteiu ung., 4 barbati condamnati si essecutati la mórte prin tribunalulu de sange alu rebelliloru.

30. Aprile Daniele Iuliga, Grasu Onu si Nicóra Nicolae d'in Ciung'a, 3 barbati deto.

Salinele dela Murasiu, Septembre 1848 Gùrba

Samoila d'in Silvasiu, 1 barbatu, essecutatu prin trib. revolutionariu.

Iuliu 1849 Iac. Burnitiu d'in Armeni, 1 barb. deto.

Martiu 1849 Crisianu Iacobu si Muresianu Ilie d'in Pajid'a, 2 barbati, prin trib. revolutionariu.

Martiu 1849 Pavelu Bucuru, Ionu Serbu, Ilie Lazaru si Maximu Solaju, 4 barbati deto.

Ianuariu 1849 5 barbati torturati si ucisi.

Octobre 1848 6 barbati si 1 femeia, 6 inpuscati, 1 macelatu de insurgenti.

Ianuariu 1849 1 barbatu si 1 femeia prin sententi'a trib. revolutionariu.

Iuniu 1849 Nic. Lazaru, Ilie Lazaru si Georgie Serbu, 3 barbati, inpuscati prin insurgenti.

Iuniu 1849 Voidasiganu Obersa d'in Najlacu si Herestasianu Ioanu, 2 barbati, essecutati prin tribun. revolutionariu.

Maiu 1849 Gram'a Filipu d'in Ciuciu, 1 barbatu deto.

Sucucuiu Iosifu d'in M. Copandu, 1 barb. deto.

Stoica Petru d'in Gabudu, 1 barbatu deto.

1. Martiu 1849 Gambuteanu Sim., 1 barb. deto.

Timofteiu Gligoru, 1 barbatu deto.

Aprile 1849 d'in Butariu 2 barbati macelati de insurgenti.

Martiu 1849 Orosianu Pavelu si Golumbanu Dorofteiu d'in Cechelaca, 2 barbati la mandat. oficialiloru ung. d'in M. Uiór'a essecutati.

Aprile 1849 Bata Manafilu d'in Gambutiu, 1 barbatu, essecutatu prin tribun. revolutionariu.

Aprile 1849 Bota Anisie, Popu Fodoru, Moise Ilie, Thodovitz Onea 4 barbati deto.

Aprile 1849 d'in Turdesiu 8 barbati omoriti de insurgenti.

Aprile 1849 Molnaru Alexie d'in Alecusiu, 1 barbatu, prin tribun. essecutatu.

Gatea Ioanu, 1 barbatu deto.

28. Martiu 1849 Orga Filimonu d'in Ciugurelu (ung. Fugad), 1 barbatu deto.

18. Aprile 1849 Bircea Ioanu si Suciu Gerasimu d'in Ciugurelu, 2 barbati deto.

27. Aprile 1849 Munteanu Danila d'in Benedicu, 1 barbatu deto.

7. Martiu 1849 Calonu Vasilie, Cala Iacobu si Salia Nechita d'in Atientisiu (Czintos), 3 barbati, in urm'a sententiei dictate de tribun. d'in M. Ujvár.

Popa Chilinu d'in Miraslau, 1 barbatu, omoritu de insurgenti.

Maiu 1849 d'in Teiusiu (Tövis) 1 barbatu deto.

D'in salinele Murasiu (M. Ujvár) 25 barb. deto.

3. Iuniu 1849 Nicolae Hutiu d'in Dostatu (Alb'a inf.), 1 barbatu essecutatu de tribun. revolutionariu.

D'in Mesteacanu, Oct. 1848 1 barbatu deto.

Maiu 1849 Germanu Petru, 1 barbatu, essecutatu sent. drept. statariu; 5 barbati si 1 pruncu inpuscati de insurgenti; 1 femeia fu aruncata in focu; la 1 femeia i se taià capulu; 2 barbati ucisi prin demicaturi de sabia.

Metesdu (comit. Alb'a inf.), Iuniu 1849 3 barb. si 2 femei inpuscati de insurgenti.

Mihaltiu, Martiu 1849, d'in Obreja 1 barbatu prin esecutiune.

Martiu 1849 d'in Cisteiulu rom. 1 barbatu inpuscatu de rebelli.

2. Iuniu 1849, (1 d'in Craciunelu, 10 d'in Mihaltiu), 11 barbati deto.

Mihaileni, Martiu si Iuniu 1849 3 barb., 8 fem. si 1 pruncu inpuscati de insurgenti.

Nicu (Mikefalva), Martiu 1849 1 barbatu deto.

Miraslau, primavér'a 1849 d'in Lapadea romanésca 4 barb. torturati si omoriti de rebelli in modu barbaru.

1849 éra d'in Miraslau 6 barbati omoriti prin Hegedüs Samu, Molnár Josi, Hegedüs Pista, Pál Pista, Secke Gyuri d'in Miraslau, Hegedüs Pista, Brodi Josi, Virág Mosi d'in Aiudu.

Mind-szent, Aprile 1849 2 barbati omoriti de rebelli.

Nadasdea, Aprile 1849 1 barbatu deto.

Najlacu, Oct. 1848 d'in Craciunelu 2 barbati inpuscati de insurgenti.

Oct. 1848 d'in Najlacu 1 barbatn prin Szebeni Ádám omoritu.

Octobre si Noembre 1848 2 femei si 1 pruncu morira de man'a lui Burnatz Antal d'in comun'a Najlacu.

Ianuariu 1849 3 barbati omoriti de rebelli.

Aprile 1849 8 barbati deto.

Maiu 1849 2 femei omorite sub mandatulu lui Burnatz Antal si Kászoni Samu.

Octobre 1848 6 barbati si 2 femei omoriti de insurgenti.

1. Noembre 1848 d'in Szókefalva 3 barb. deto.

Cergau (mare), 6 Noembre 1848 si 1849 d'in Gálfalva si Cergau 3 barbati deto.

Aiudu, primavér'a 1849 d'in Garbov'a de susu 2 barbati deto; éra in primavér'a 1849 d'in Aiudielu séu Aiudulu de susu 44 barbati si 3 femei deto.

Octobre 1848 d'in Obrej'a 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

7. Ianuariu 1849 d'in Sâncelu 1 barbatu deto.

Ianuariu 1849 d'in Vingardu 3 barbati deto.

11. Ianuariu 1849 d'in Ocnisiór'a 2 barbati macelati de rebellii carii au calcatu comun'a.

Ocolisiu-mare, Aprile 1849 1 barbatu deto.

Teremi'a-mare, Octobre 1848 1 barbatu deto.

Nyavajásfalva (comit. Huned.), Aprile si Augustu 1849 7 barbati inpuscati de insurgenti.

O. Almasiu*), Aprile 1849 2 barbati macelati de insurgenti.

O. Berettye (?), 13. Aprile 1849 Ionu Lascu, 1 barbatu, macelatu la mandatulu maiorului de rebelli, anume Pálfi Domokos.

---

*) Care Almasiu, cà-ci in Transilvani'a sunt vreo diece comune pe acestu nume. In originalu stà O. Almar (sic). Red.

Nicolae Buteanu, 1 barbatu, condamnatu prin tribun. revolutionariu si ucisu.

Lapadea romanésca, primavér'a 1849 16 barb., toti prin rebelli omoriti.

Örmenye (?), Aprile 1849 1 barbatu deto.

Ormindea, Aprile 1849 1 barbatu si 1 pruncu inpuscati de rebelli.

Oros'a, Oct. 1848 2 barbati omoriti de rebelli.

Panadea, 18. Ian. 1849 3 barbati deto.

Pesterea, Aprile 1849 1 barbatu inpuscatu de insurgenti.

Petrilac'a, 7. Aprile 1849 d'in Nandra 4 barbati inpuscati totu de rebelli.

7. Aprile 1849 d'in Petrilac'a 7 barbati omoriti de rebelli in modu barbaru.

Petreni, 20. Aprile 1849 1 barbatu deto.

Petresd, 14. Aprile 1849 Stefanu Gergel d'in Baru (comit. Huned.), 1 barbatu, inpuscatu la mand. lui Csepe.

Petrosiani, Oct. 1848, Aprile si Iuniu 1849 11 barbati si 2 prunci inpuscati de insurgenti.

Piski (roman. Semeri'a), Febr. 1849 d'in Martinesci 1 barbatu omoritu sub Br. Kemény Farkas.

9. Febr. 1849 d'in Köboldogfalva (St. Mari'a) 1 barb. omoritu de insurgentii navalitori in comuna.

9. Febr. 1849 d'in Semeri'a 5 barb. si 1 fem. deto.

Plescuti'a (comit. Zarandu), Martiu 1849 d'in Maguleas'a 2 barbati spendiurati prin rebelli.

(Va urma.)

Protoparentii magiariloru,

numele si locuintiele loru antice scóse d'in fôntani originali armenesci.

Poporulu magiaru neci pàna in dio'a de astadi nu scie, de unde a resaritu elu in acelea tieri si regiuni a le Europei, in care se afla in dîlele nóstre. D'in Asi'a? Inse teritoriulu Asiei intregi este mai bene cá de patru-ori mai mare decàtu e alu Europei; asia d'in care parte a Asiei au venitu magiarii in Europ'a?

Sunt mai multu de patrudieci de ani, de candu unii barbati magiari voindu a da preste primele locuintie ale poporului loru, au intreprinsu d'in tempu in tempu cu mari greutati si p'intre multe pericule caletorii prin tierile dela Caucasu, prin Persi'a, Armeni'a, apoi si mai departe, in Turcomani'a, in imperiulu Tibetului, in Indi'a d'incolo de riulu Ganges si chiaru pàna la Chin'a, cercetandu preste totu cu anii intregi, limbe, dialecte, datine, costume, cumu si urme istorice scrise, pe unde au aflatu si de acelea. Fatiga si sacrificiu indesiertu, pentrucà mai departe in fundulu Asiei n'au datu neci macaru preste atàtea urme ale limbei magiare, càte se afla in trens'a d'in limb'a turcésca si vice-versa; éra de vechi'a loru patria neci-un'a urma!

In dîlele nóstre a esitu la midiulocu reverenti'a sa parentele Christoforu Lukácsi, parochulu armeniloru d'in Gherl'a (Armenopole) in Transilvani'a, carele a deschisu prenumeratiune la cartea titulata precumu se vede mai susu. Acea carte scrisa in limb'a magiara tiparita fiendu, va da 41 cóle 8° si va costa 3 fr. 50 cr. v. a.

Spre a pricepe inportanti'a acestui productu istoricu mai virtosu pentru poporulu magiaru, éra in a duo'a linia si pentru poporale conlocuitórie, parentele Lukácsi ne spune in prospectulu istoricu ce a publicatu, cà natiunea armenésca are mai multi scriptori istorici, d'intre carii celu mai vechiu este Mar-Ibas-Katina, carele a vietiuitu aprópe cu duoe sute de ani inainte de nascerea lui Isusu Christosu, éra dupa acela au urmatu altii istorici armeni, carii au scrisu si respective continuatu istori'a poporului si a patriei loru pàna la noue sute de ani dupa n. lui Is. Chr. Scriptorii bizantini greci vorbescu ici colea, dupa datin'a loru, càtu d'in esperientia, càtu mai multu d'in audite, mai totu-deaun'a cá in fuga, despre Huni, Cumani, Uzi, Avari, Cazari si Bisseni, éra la insii magiari s'au pastratu numai óresi-care traditiuni verbali, pentrucà ei n'au cunoscutu scriptura mai inainte de a se increstina; prin urmare ori-ce sciu ei despre sinesi d'in acestea fôntani, este relative fórte puçinu, adesea fórte fabulosu, si asia nedemnu de a coprinde locu in istoria. Dn. Lukácsi promite publicului unu numeru considerabile de date si documente istorice, scóse tóte d'in fôntani armenesci, prin care scirile fragmentarie si fabulóse despre originea, patri'a si limb'a magiara se voru corege si relative se voru compliní si inavutí, precumu nu s'au mai vediutu pàna acuma. Dn. Lukácsi adeca crede, cà cu ajutoriulu istoriciloru armenesci se va proba, cà precumu armenii si persianii, asia si magiarii sunt totu de una vitia Aria-zend, cà tóte acestea popóra in negurós'a anticitate au urmatu doctrin'a lui Zoroastru; ne face totu-un'adata cunoscutu, cà limb'a magiar'a si limb'a armenésca au multe cuvente comune. Asiá dara cartea dlui Lukácsi va interesa nu numai pe istorici de professiune, ci si pe filologi.

Academi'a ungurésca de scientie dela Pest'a facuse recensiunea documenteloru produse de dn. Lukácsi inca pe la 1851, candu ii si recomendà, cá se le tórne in forma de istoria. De atunci auctoriulu isi prelucrà opulu preste totu, ilu mai si inavutí cu un'a dissertatiune despre Magiarii d'in Parthi'a.

Totu dn. Lukácsi mai publicase inca si acestea carti:

Historia Armenorum Transilvaniae a primordiis gentis usque nostram memoriam. Pretiu 2 fr. v. a.

Adalékok az erdélyi örmények történetéhez. Pretiu 80 cr. v. a.

Éca, cumu popórale mici, cá si cele mari, d'in càte n'a disparutu poterea de viétia, fal'a si ambitiunea nationale, se intereséza de originea si de istori'a sa,

càte sacrificia aducu ele pentru cá se'si scótia in vederea lumei diplom'a de nobilitate nationale, istori'a. Éra noi? Ce amu facutu pàna ací pentru istori'a nóstra? Cu esceptiune de càtiva particulari, carii s'au sacrificatu cá de optudieci de ani incóce pentru noi, natiunea inca nu a facutu nimicu pentru scrierea istoriei sale.

Bibliografi'a.

Actele Societatei Transilvani'a Cart. VII. an. III., despre care amu atensu pe scurtu in Nr. tr., coprindu acestea materii:

Apelulu comitetului societatei Transilvani'a.

Adunarea I. d'in an. 1870: a) Siedinti'a I. d'in 25. Ian. 1870, in care, intre altele, se coprinde darea de séma facuta de presiedintele societatii in numele comitetului. b) Siedinti'a II. d'in 1. Febr. 1870, in care, intre altele, se coprinde raportulu comisiunei verificatórie si discursulu dlui Lazarescu despre principiulu nationalitatei. c) Bilantiu de primirile si cheltuielile societatii dela 1. Iuliu pàna la 31. Dec. 1869.

Serbatóri'a de 3—15. Maiu 1870.

Adunarea II. d'in 1870: a) Siedinti'a I. d'in 11. Oct. 1870, in care, intre altele, se coprinde darea de séma facuta de presiedintele societatii in numele comitetului. b) Siedinti'a II. d'in 18. Oct. 1870, in care, intre altele, se coprinde raportulu comisiunei verificatórie. c) Bilantiu de primirile si cheltuielile societatii dela 1. Ian. pàna la finea lui Sept. 1870. d) Tabellu generale de primirile si cheltuielile societatii dela 1. Iuliu 1869 pàna la finea lui Sept. 1870.

Membrii comitetului.

Membrii adunarei societatei.

Binefacatorii, presiedintii si membrii de onóre ai societatii Transilvani'a.

Studentii subventionati de comun'a Galati.

List'a de sumele intrate dela membrii societatii si alte donatiuni, dela 1. Iuliu 1869 pàna la finea lui Sept. 1870.

— Fundatiunea fericitului Alesandru Sterca-Siulutiu, archiepiscopulu metropolitu gr. cat. de Alb'a-Iuli'a. Blasiu 1870. Cu tipariulu seminariului archidiecesanu. 8°. pag. 47. Coprinde documentele de fundatiuni si de legate dupa testulu originale, la care se alaturà unu estrasu esplicatoriu. (Fàra pretiu?)

— Epistol'a unui romanu transilvanu càtra unu amicu alu seu in afaceri eclesiastice si scolastice. Tiparitu cá manuscriptu. Sibiiu, 1871. 8°. pag. 22. (Fàra pretiu.)

— Preste puçinu ese de sub tipariu:

CAIUS CORNELIUS TACITUS,

adeca tóte opurile acelui mare barbatu de statu si mai mare cá scriptoriu, ale carui scripte istorice sunt admirate de toti barbatii competenti, traduse in romanesce de repausatulu Gavr. I. Munténu, fostu directoriu si professoriu la gimnasiulu romanescu gr. res. d'in Brasiovu.

Germani'a si Agricola lui Tacitus traduse de Munténu esisera in 1-a editiune aici in Brasiovu, precumu este cunoscutu publicului nostru d'in alte annuntiuri. De atunci inse Munténu a tradusu de nou, atàtu pe acestea parti, càtu si tóta Istori'a lui Tacitus, càta a scapatu p'intre fatalitatile tempuriloru pàna la noi. Societatea academica romana d'in Bucuresci primindu manuscriptele dela dómn'a Mari'a ved. G. Munténu, le-a datu unei comissiuni alese d'in sinulu seu, spre a compara traductiunea cu originalulu si a'si formula una opiniune asupra ei. Comissiunea dechiarà, cà acea traductiune o afla atàtu de nemerita, pre càtu numai se potea astepta cá se ésa in romanesce prim'a traductiune a celui mai greu scriptoriu prosaicu latinescu d'in tempulu classicitatei, prin urmare cà si merita cá se se dea la tipariu. Acésta opiniune a comissiunei se prefacù in conclusu alu societatei academice.

Se luamu in consideratiune, fia si numai inpregiurarea, cà sunt 9 ani decandu dn. comite Scarlatu H. Rosetti publicase premiulu de un'a miie fior. val. austr. pentru traductiunea lui Tacitus, si cà — afara de Munténu si de Andreiu Murasianu (pàna a nu i se prea ingreuna morbulu psichicu) neci-unu altu concurrentu nu se aflà la acelu premiu, in càtu dupa càtiva ani dn. Rosetti perdiendu'si patienti'a, isi retrase premiulu, atunci toti aceia carii sciu bene, cà oricare limba pusa pe calea cultivarei are se'si incerce poterea sa de viétia mai antaiu la traductiuni, voru recunósce inpreuna cu noi, cà acésta traductiune inca este unu adeveratu castigu considerabile pentru literatur'a nóstra.

Tocma pentru acésta inse, noi rogamu pe intregu publicu literatu, cá premiulu, de care nu avuse parte traductoriulu in viéti'a sa, se'lu facemu cu totii orfanului seu Georgie, carele a remasu lipsitu de ori-ce ereditate materiale d'in partea parentelui seu cadiutu cá adeveratu martiru pentru natiunea si patri'a sa.

Tacitus tradusu face la 40 cóle 8°, totusi pretiulu unui essemplariu este defiptu numai cu 2 fior. 80 cr. v. a., séu 6 franci, ori lei noi. Essemplarie se potu trage atàtu d'in Sibiiu si anume la inceputu dela tipografi'a W. Krafft (S. Filtsch), in care s'a tiparitu, éra mai tardioru prin librarfi, càtu si de-a dreptulu dela subscris'a redactiune, éra in Bucuresci dela cancelari'a societatei academice si dela librarfi.

Pretiulu se intielege comptantu. Cei carii voru lua càte 10 ess. de-odata, 2 le voru avea cá provisiune, adeca gratis.

Brasiovu, 12. Martiu 1871.

Redactiunea „Transilvaniei."

Editoriu si provedietoriu: Comitetulu, — Redactoriu G. Baritiu, secretariulu I. alu asociatiunei. — Tipografi'a Römer & Kamner.